

**Posudek oponenta disertační práce Mgr. Frederika Pacaly
„Musica nihil aliud cum sit nisi docta poesis: Transfery hudobno-teoretického poznania
medzi českými zemami, Horným Uhorskom a Nemeckom“
předkládané v roce 2024 na Ústavu hudební vědy FFUK.**

Stručná charakteristika práce.

Disertace si klade za cíl přispět k poznání hudebně teoretického myšlení českých zemí a Horních Uher mezi druhou třetinou 16. století a začátkem 17. století na pozadí vlivu německého univerzitního prostředí. Prameny, ze kterých autor čerpá, jsou jednak dobové školské řady, poezie, univerzitní teze Václava Clementa Žebráckého z roku 1617 a kompletní obsah konvolutu MS-KŽ 139 z Lyceální knihovny v Kežmarku. Práce příznaně završuje sled autorových kvalifikačních prací během jeho studia hudební vědy na FFUK v Praze a klasické filologie na UK v Bratislavě. K nim se přidružuje studie věnovaná hudbě v poezii Georga Handsche. Důležitou součástí práce jsou překlady z latiny do slovenštiny, a to jak v textu disertace, tak v samostatné příloze, která obsahuje kompletní text a překlad univerzitních tezí Václava Clementa Žebráckého a všechny rukopisné hudebně zaměřené texty z konvolutu MS-KŽ 139.

Stručné celkové zhodnocení práce.

Práce hledá společný jmenovatel hudebně teoretického myšlení vybraných latinsky psaných hudebních učebnic, univerzitních tezí a básní z území Česka a Slovenska v importu hudebně teoretických textů a hudebních učebnic vydávaných tiskem na území Německa. Materiál je obsáhlý, edice latinských textů je provedena pečlivě, překlad je velmi obtížný, upozornění na některá sporná místa textu je součástí podrobného zhodnocení.

Podrobné zhodnocení.

Prameny, kterými se autor ve své práci zabývá, souvisí s několika společenskými prostředími. Tím hlavním je prostředí městských farních a partikulárních škol, pro které byly určeny tiskem vydávané humanistické hudební učebnice a v kterém vznikaly rukopisné sbírky učebních textů podobného obsahu a školské řady. Většina těchto latinských učebnic je německé provenience, „německý“ aspekt se týká ještě proudu studentů mířících na německé univerzity zejména z nekatolických a německojazyčných regionů tehdejších českých zemí a Slovenska. Větší část absolventů univerzit se vracela do školského prostředí, menší se uchýtila v elitním prostředí univerzit, soukromých škol nebo ve službě aristokracii.

Právě tyto graduované společenské vrstvy se věnovaly latinskému básnictví, kterému je ve vztahu k hudbě také věnována pozornost. Intelektuální důraz na sečtělost a aluze na literární zdroje jsou určeny stejně vzdělanému okruhu čtenářů. Z historického hlediska jsou cennější údaje týkající se v básních konkrétních událostí a osob, což je v práci využito. Určitá část této „učenecké“ vrstvy dobového povědomí v podobě sentencí, jednotlivých veršů, které se dobře memorovaly a shrnovaly určitou látku, kolovala i v prostředí městských latinských škol, jak dosvědčují početné pasáže v konvolutu MS-KŽ 139 i v jiných pramenech, se kterými je autor práce srovnává. Dlužno dodat, že tento materiál je bezbřehý, setkala se s ním většina muzikologů, kteří se danému období věnují, ale jako celek jde o záležitost málo probádanou. Autorův mezioborový přístup je přínosný, svým způsobem *pars pro toto*.

Nejdůležitější částí práce je edice, překlad a rozbor univerzitních tezí Václava Clementa Žebráckého z roku 1617 a kompletního obsahu rukopisné hudebně zaměřené části konvolutu MS-KŽ 139 z Lyceální knihovny v Kežmarku. Z hlediska pohledu na celek jde o mimořádné

dílo, do kterého je vloženo velké pracovní úsilí. Edice latinského textu je vzorná, určité problémy vidím v překladech (viz komentář níže) a ve snaze vidět v textech jakousi vyšší rovinu hudebně teoretického myšlení. Univerzitní teze Václava Clementa Žebráckého nelze při vši modernosti Lippiovy předlohy považovat za „traktát“, rovněž všechny části kežmarského konvolutu jsou školní učebnice, zčásti zcela praktické, zčásti zprostředkující i něco ze spekulativní látky, která byla obsahem univerzitního oboru „musica“ v rámci sedmera svobodných umění.

Tak jak konstatuji, že práce prokazuje autorův rozhled, dobré formální a grafické zvládnutí a značný přínos po obsahové stránce, měl bych upozornit také na některá sporná místa, která možná vyplývají ze snahy obsáhnout příliš široké spektrum znalostí, někdy ze záměn smyslu víceznačných latinských termínů, který vyplývá z kontextu, který není vždy rozeznán. Tato místa jsou vyjmenována níže, v rámci rozsáhlé práce jde spíš o detaily, které ovšem znesnadňují porozumění skutečnému smyslu.

Jedná se o tato místa:

(s. 11) Enzyklopädie **der** Antike (též v seznamu literatury)

(s. 62) Verš „Dulce est ORLANDI tecum cantare DUARUM“, jedná se nejspíše o konkrétní sbírku Lassových bicinií, která vyšla v Mnichově 1577 pod titulem *Novae aliquot et ante hac non ita usitate ad duas voces cantiones*.

(s. 43) překlad verše „Vera ita tu vocum modulans discrimina callens“ – neznamená komponování, ale „ovládáš při zpěvu správné intervaly (dané solmizačními slabikami = voces), tj, zpíváš čistě“.

(s. 54) Není známo, že by Bartoloměj Cirrinus komponoval, údaj v básni o třech stech skladeb, které „vložit do svých knih“ se spíš týká sběratelské a opisovačské činnosti (srov. M. Horyna, *Prachatický kancionál*, České Budějovice 2005, s. XIV).

(s. 74) verš „Exultet procerum chorus“ – spíš smysl „ať zajásá sbor předků“

(s. 83) ... Nicolaus Gombert ... est author musices plane diversae a superiori. Neznamená, že Gombert psal „chorál“ (= musica plana), ale že byl autorem hudby „zřetelně“ odlišné od Josquinovy.

(s. 86) „Jesseus“ neznamená Jesse/Jišaj (Davidův otec), ale „Jesseovec“, Jesseův syn, David.

(s. 113) reperkuse neznamená opakované tóny, ale interval finály a dominanty, který je pro každý modus typický a často se v nápěvech opakuje.

(s. 153) zpěv *Philippe, qui videt me* není Alleluia, ale antifona.

Příloha:

(s. XXIX) „Finis“ zde neznamená „zakončení“ skladby, ale „cíl, účel“ (podobné místo: s. LXXII – LXXVII)

(s. LXXX), intendenda, remitti – znamená nižší, vyšší, zjevně odvozeno od napínání strun.

(s. CXCIV) pojem „modus“ neznamená tónovou řadu, ale „interval“

(s. CCII), ve větě „Transpositio est coniunctarum remedium ...“ znamená pojem „coniuncta“ totéž co musica ficta, to je chromaticky změněný tón.

(s. CCVI) chybně přečtené místo, správně by mělo být: Quot sunt modi? Sunt usitate novem: Semitonium, tonus, semiditonus... Kolik je intervalů? Používá se devět: Půltón, tón, tón a půl...

(s. CCXL) asi se nejedná o nápěvy, ale o druhy lidských hlasů, měkký, hrubý...

Dotazy k obhajobě:

Jakým směrem se chcete dále odborně vydat?

Závěr:

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako *prospěl*.

23. května 2024

doc. PhDr. Martin Horyna, Ph.D.